

تبیین مولفه‌های سنت و مدرنیسم در ساختار کالبدی بناهای مسکونی دوره معاصر ایران (نمونه موردی بناهای مسکونی دوره پهلوی)

علیرضا طاهریان^۱، احمدرضا کشتکارقلاتی^{۲*}، محمود نیکخواه‌شهمیرزادی^۳، غلامحسین ناصری^۴

^۱ دانشجوی دکتری، گروه معماری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

^۲ استادیار، گروه هنر و معماری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. نویسنده مسئول.

^۳ استادیار، گروه عمران، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

^۴ استادیار، گروه معماری، واحد دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۱ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۹/۱۶

چکیده

عوامل متعدد بسیاری در دوران معاصر باعث ایجاد تحولات اساسی در معماری ایران هستند. بررسی معیارهای سنت و مدرنیسم در معماری مسکونی در کشور ایران، از آن جهت که سبب وضوح بیشتر در تاریخ معماری معاصر ایران خواهد شد، دارای اهمیت است. این پژوهش با هدف بررسی مولفه‌های سنت و مدرنیسم در ساختار کالبدی معماری معاصر مسکونی ایران در دوره پهلوی با فرض اینکه معماری بناهای مسکونی در دوره معاصر با در نظر گرفتن دوره پهلوی، از نظر سنت‌گرایی بیشتر تحت‌تأثیر مولفه بهره‌گیری از جزئیات و تناسبات آجری و از نظر مدرنیسم بیشتر تحت‌تأثیر مولفه حجم و ابعاد ساختمان است، سعی دارد به این سوال پاسخ دهد که مولفه‌های سنت و مدرنیسم به چه صورت در ساختار کالبدی بناهای مسکونی دوره معاصر تجلی یافته‌اند. در این راستا از روش تحقیق ترکیبی لایه به لایه برای نیل به این هدف استفاده شده است. ابتدا در بخش کیفی، مولفه‌های سنت و مدرنیسم از ادبیات نظری تحقیق، استخراج و سپس جدول کدنامه تدوین می‌شود. در مرحله بعد مصاحبه‌هایی تنظیم شده که بر اساس این مصاحبه‌ها متغیرهای مورد استفاده سنت و مدرنیسم در بنا مطرح می‌گردند. سپس در بخش کمی، برای راستی آزمایی از پرسش‌نامه استفاده می‌شود. حجم نمونه در مرحله کیفی، ۲۶ مصاحبه و در بخش کمی ۳۸۴ نفر است. نتایج نشان می‌دهند که در مدرنیسم مولفه‌های بیان صادقانه مصالح سازه در نما با مقدار ۰/۹۶۵، المان‌گونگی عناصر معماری با مقدار ۰/۸۵۶، بهره‌گیری از احجام مستطیلی با مقدار ۰/۸۱۸، بیشترین میزان همبستگی را با دیگر مولفه‌های مدرنیسم دارند. همچنین برای ارتقای یک واحد سنت در فضا با کاربرد یک واحد از مولفه‌های بهره‌گیری از آجر به‌عنوان مصالح غالب جداره‌ها و بهره‌گیری عناصر کالبدی معماری سنتی با مقدار ۱/۰۰۰ می‌توان تداعی سنت را در یک بنای مسکونی بیشتر کرد. درنهایت این پژوهش دارای نتایجی است که پیشنهادهایی در بخش مدیریتی، برنامه‌ریزی و پژوهشی ارائه داده است.

■ **واژگان کلیدی:** معماری معاصر، مولفه‌های سنت و مدرنیسم، ساختار کالبدی، بناهای مسکونی دوره پهلوی.

* نویسنده مسئول: E-mail: Ahmadrk60@yahoo.com

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان "ارائه الگوی ساختار کالبدی بناهای معاصر ایران با تاکید بر میزان تأثیرپذیری از معماری غرب" می‌باشد که به راهنمایی نویسندگان دوم و سوم و مشاوره نویسنده چهارم در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان انجام شده است.

مقدمه

عواملی متعددی به کالبد خانه شکل می دهند که از میان آن‌ها می‌توان به فرهنگ و زندگی و ساختار خانواده‌ها اشاره کرد. در دوره قاجار با ورود فرهنگ‌های مختلف به ایران پلان و فرم خانه‌ها دست‌خوش تغییرات شد (اکرمی، ۱۳۸۳، ۱۴۴). در اوایل دوره‌ی پهلوی تلاش می‌شد ساختمان‌سازی مسکونی نزدیک به دوره‌ی قاجار باشد لیکن با ورود معماران تحصیل‌کرده از خارج از ایران و تزریق فرهنگ بیگانه به این معماری، در دوره پهلوی دوم این تغییرات به اوج خود رسید (پورمند و خزایی، ۱۳۸۴، ۵۱). شناخت عوامل موثر بر معماری در ادوار مختلف همواره یکی از مهم‌ترین راه‌ها برای جلوگیری از کمرنگ شدن معماری اصیل و با هویت ایرانی بوده است (مختاری طالقانی، ۱۳۹۰، ۲۳۵). معماری امروز نمی‌تواند بی‌رابطه با معماری گذشته باشد (جعفری نجف‌آبادی و مهدوی‌پور، ۱۳۹۲، ۵۳). در معماری معاصر ایران همواره دغدغه ایجاد ارتباط بین معماری گذشته و حال و معنادگی به آنچه در نظریه و چه در عمل وجود داشته و آنچه مورد توجه و انزجار می‌نمایند (بانی‌مسعود، ۱۳۹۱، ۲۶۷)، این است که در سال‌های اخیر مفهوم معماری کهن تاریخ ایران، با استفاده از عبارت «معماری سنتی» بیان می‌شود که متضمن مفهوم و تداعی‌کننده قدمت و ارزش این معماری نیست (پورمند و خزایی، ۱۳۸۴، ۵۱). معماری معاصر ایران در بستری شکل‌گرفته که از جریان‌های «مدرنیته، صنعتی شدن و جهانی شدن» به‌طور مداوم تأثیر پذیرفته است (محقق‌نسب و ناظمی، ۱۳۹۴، ۲). این معماری را نمی‌توان بدون تأثیرات نوگرایانه ناشی از معنا و نشانه‌های جریان‌های معماری غرب از دوران مدرنیسم به بعد در نظر گرفت (عباس‌زادگان و ذکری، ۱۳۹۳، ۸). همچنین معماری معاصر ایران از موضوعاتی است که کمتر به‌صورت دقیق و با استفاده از تحلیل آثار و جریان‌های فکری دوران معاصر مورد بررسی قرار گرفته است (جعفری نجف‌آبادی و مهدوی، ۱۳۹۲، ۵۳). بیشتر پایگاه نظری و سلیقه مولفان را درباره جستارهایی از معماری بیان می‌کنند. هنوز هیچ تاریخ‌مدون و متکی بر روش‌های علمی تاریخ‌نگاری در دست نیست که بتواند به‌عنوان سند و مرجع معتبر معماری معاصر، اشتراک‌گرایش‌ها و نظریه‌های معماری معاصر را در بین معماران تعیین کند (علی‌نژاد مجیدی و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۷۵-۱۷۶). از طرفی ناتوانی در ایجاد سبک معماری که از یک‌سو در راستای معماری روز بوده و پاسخگوی نیازهای متغیر استفاده‌کنندگان باشد (حاجی قاسمی، ۱۳۹۱، ۸) و از دیگر سو ارتباط و تداوم خود را با معماری تاریخی کشور حفظ کند و حتی بتواند در صحنه‌های جهانی نیز حرفی برای گفتن داشته باشد، همواره سبب دل‌مشغولی بسیاری از اندیشمندان و متفکران این دوره گشته است (علاق‌مند و دیگران، ۱۳۹۶، ۱۳-۱۴).

بخش مهمی از تاریخ معماری کشور را معماری مسکونی در دوره مدرن‌تشکیل می‌دهد و آپارتمان‌ها بخشی از آن هستند، اما در این مورد، تحقیق جامعی که شامل اسناد آن‌ها باشد صورت نگرفته است (علی‌نژاد مجیدی و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۷۶). معماری آپارتمان‌ها در این برهه تاریخی، مرز میان معماری بازاری و معماری در مفهوم هنر زیبا است (ارباب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹، ۵۴). این تحقیق موجب می‌شود که این بخش از معماری کشور، به تاریخ معماری معاصر ایران ورود کرده و ثبت شود. از آنجاکه آرشیو و جمع‌آوری اطلاعات و اسناد ساختمان‌ها به‌عنوان حافظه جمعی حائز اهمیت است، لذا نمونه‌هایی از طرف خبرگان انتخاب گردید که معمارساز بوده و دارای طرح و برنامه بودند. ضرورت و الزام پرداختن به این موضوع در یافتن و ثبت مدارک و اسناد این آپارتمان‌ها نه تنها به‌منظور نگارش تاریخ معماری بلکه به بدنه شفاهی تاریخ‌نگاری معماری ایران نیز کمک می‌کند.

در چنین موقعیتی شناخت دقیق معماری دوران مذکور و عوامل تاثیرگذار بر آن نقش موثری در بازتعریف هویتی نو و درخور خواهند داشت. با توجه به اینکه دوره پهلوی، دوره آغاز گسترش شهر تهران بوده و موضوع مسکن به عنوان مسئله‌ای در صدر دغدغه‌های دولت قرار دارد، این دوره را می‌توان، دوره بروز تقابل بین سنت و مدرنیسم نامید. این پژوهش با هدف استخراج مؤلفه‌های سنت و مدرنیسم در بناهای مسکونی و بررسی میزان اثر هر یک از آن‌ها در شکل‌دهی ساختار کالبدی صورت پذیرفته است و سعی دارد به این سؤال پاسخ دهد که تقابل سنت و مدرنیسم در بناهای مسکونی دوره پهلوی به چه صورت اتفاق افتاده است؟

■ پیشینه پژوهش

بررسی‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که پیرامون سنت و مدرنیسم در ایران، در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی پژوهش‌هایی صورت پذیرفته است. پورمند و خزایی در سال ۱۳۸۴ در مقاله‌ای با عنوان تجلی سنت در معماری امروز، ضمن بررسی مختصر وجوه مشترک، بیان محتوایی و شکلی معماری سنتی ایران و نحوه استفاده از آن‌ها در معماری امروز ایران، به این نتیجه رسیده‌اند که بارقه‌هایی از امیدواری در تحولی بنیادین در حوزه معماری به وجود آمده و حفظ اصول سنتی در کارهای مدرن معماری امروز ایران قابل مشاهده است. ماجدی و سهیلی در مقاله‌ای با عنوان بروز مدرنیسم در معماری ترکیه و تقابل با بخش‌های ملی معماری در ابتدا زمینه‌های بحران هویت ملی و تقابل با مدرنیسم غربی در شرایط اجتماعی و سیاسی ترکیه را مورد مطالعه قرار داده و با بررسی زمینه‌های نفوذ تفکرات مدرنیسم غرب در امپراتوری عثمانی به این نتیجه رسیده‌اند که معماری معاصر ترکیه همواره تحت تاثیر تکاپوی بین نفوذ مدرنیته و گرایش‌های ملی قرار گرفته است.

یوسف^۱ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان برداشت از حیاط در کویت: بین سنت و مدرنیته به این امر پرداخته‌اند که حیاط به عنوان فضای باز چندمنظوره‌ای است که خانواده‌ها در آن جمع می‌شوند که در دهه ۱۹۵۰ تحت تاثیر شهرنشینی سریع قرار گرفته است. این مطالعه از نحوه چگونگی برخورد مردم با مفاهیم سنتی و مدرنیته به این نتیجه می‌رسد که وجود یک ارتباط بین واقعیت‌های گذشته و برداشت‌های فعلی در مورد حیاط وجود دارد. مانان^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان: موزه‌های اسلامی قطر I.M.Pei و سنت و مدرنیسم در معماری اسلامی با هدف گسترش و ارتباط با ملل مختلف در خاورمیانه، مدرن‌سازی نسبت به سنت‌های حاکم، تفاوت‌هایی را بیان می‌کنند. ساختمان‌هایی موجود در مجاورت موزه دارای تفاوت‌هایی با خود موزه است اما در ظاهر دارای اشتراکاتی می‌باشد. با این حال پس از تحلیل این نتایج حاصل می‌شود که تفاوت‌های زیادی با اصل موضوع سنت وجود دارد. آلسینادور^۳ و کوک هلو^۴ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان مرمت، معماری بومی و سنت‌های اختراع شده به تحلیل نقش توان‌بخشی معماری بومی و به طور عمده گروه‌های اجتماعی با سطح بالایی از پویایی سرزمینی کاتولینی پرداخته‌اند. این مقاله به این نتیجه می‌رسد که علوم اجتماعی می‌تواند مهم‌ترین عامل در توان‌بخشی برای ترویج سنت‌های موجود و انطباق آن با معماری مدرن باشد.

■ روش تحقیق

با توجه به اینکه روش‌شناسی تحقیق حاضر از نوع روش‌شناسی ترکیبی (کیفی در کمی) است-ابتدا روش کیفی برای احصای ابعاد و مولفه‌های تحقیق با استفاده از کدگذاری مفاهیم مستخرج از مصاحبه استفاده می‌شود و سپس

روش کمی برای سنجش آماره‌های استنباطی و مولفه‌های سنت و مدرنیسم در ساختار کالبدی بناهای مسکونی دوره معاصر ایران به کار می‌رود- پارادایم تحقیق نیز پارادایم حاکم بر روش‌های ترکیبی یعنی پراگماتیسم است. روش تحقیق حاضر از حیث نوع، توسعه‌ای-کاربردی است و از جنبه نوع روش دارای روش ترکیبی تودرتو است. برای پاسخ دادن به سوالات تحقیق از روش تحقیق لایه به لایه از نوع کیفی در کمی بهره گرفته می‌شود. ابتدا برای بررسی متون و مطالعات پیشین در این حوزه مرور نظام‌مند ادبیات صورت می‌گیرد. سپس بر اساس تعاریف، سوالاتی با محوریت سوال اصلی تحقیق تدوین می‌گردند که شامل ۵ گویه به شرح زیر هستند:

۱. تعاریف خود را از واژگان سنت، مدرنیسم و تقابل آن‌ها در بناهای دوره قاجار بیان نمایید؟
۲. مولفه‌های سنت در معماری بناهای منتخب مسکونی دوره پهلوی کدام‌ها هستند؟
۳. مولفه‌های مدرنیسم در معماری بناهای منتخب مسکونی دوره پهلوی کدام‌ها هستند؟
۴. مولفه‌های هم‌زمانی سنت و مدرنیسم در معماری بناهای منتخب مسکونی دوره پهلوی کدام‌ها هستند؟
۵. در فضای معماری یکی از بناهای منتخب، با ذکر نام با سیستم بلند فکرکردن حرکت کنید و مولفه‌هایی که می‌بینید را به زبان آورید؟

اندیشمندان بر اساس سیستم گلوله برفی انتخاب می‌شوند و تا اشباع نظری، مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته ادامه می‌یابد. همچنین سوالات با استفاده از روش دلفی از متخصصین، مورد بررسی و امتیازدهی قرار می‌گیرند. نحوه ورود اندیشمندان به تحقیق به شرح جدول زیر است. مصاحبه‌ها با ۲۶ نفر صورت می‌گیرد که اشباع نظری از نفر ۲۱م به بعد اتفاق می‌افتد. نتایج وارد نرم‌افزار ATLASTI 9 شده و از تکنیک‌های گراند تئوری که شامل کدگذاری است و نیز برای سهولت از جدول کدینگ از پیش طراحی شده بهره گرفته می‌شود. مرحله کمی به شیوه علی-مقایسه‌ای صورت می‌پذیرد. بعد برای هر مولفه یک سوال در نظر گرفته می‌شود که در قالب پرسش‌نامه با طیف لیکرت تدوین می‌گردد و در اختیار ساکنین قرار می‌گیرد. روایی پرسشنامه با استفاده از فرمول $CVI=0.72$ و پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ $=0.72$ است. جامعه آماری شامل تمامی ساکنین در تمام گروه‌های سنی است که توزیع پرسش‌نامه با رویکرد تصادفی، به‌طور مساوی از هر یک از مجتمع‌های مسکونی صورت گرفته است. حجم نمونه ساکنین حد بالای جدول مورگان، شامل ۳۸۴ نفر است. برای تحلیل آماره‌های استنباطی از نرم‌افزار SIGMAPLOT بهره گرفته می‌شود. جدول ۱، ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ویژگی‌های افراد مورد مصاحبه (نگارندگان)

شرایط ورود به تحقیق	تعداد	هیئت متخصص
۱- اشرافیت به سنت و مدرنیسم	۷	اساتید معماری
۲- هیئت علمی و یا دارای مدرک دکتری	۸	اساتید معماری منظر
۳- اشرافیت به مولفه سنت و مدرنیسم	۹	اساتید طراحی شهری
۴- اشراف به دلفی آینده‌پژوهی	۴	اساتید برنامه‌ریزی شهری
	۳۰	مجموع

■ کدگذاری باز

کدگذاری باز، فرآیند تحلیلی است که از طریق آن، مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌های آن ابعاد در داده‌ها کشف می‌شوند (Greene & Caracelli, 2003, 49). در این مرحله نظریه داده‌بنیاد، مقوله‌های اولیه اطلاعات در خصوص

پدیده در حال مطالعه را به وسیله بخش بندی اطلاعات شکل می دهد (شهبازی و دیگران، ۱۳۹۹، ۶۸)؛ پژوهشگر مقوله ها را بر داده های جمع آوری شده بنیان می گذارد (Creswell & Plano & Clark, 2006, 397).

■ نمونه مطالعاتی

بناهای مورد مطالعه در این تحقیق بر اساس سیستم ارجح گذاری و با توجه به نظر هیئت متخصصین انتخاب می شوند. در این راستا به بناهای واجد بررسی در این پژوهش نمره ای از ۱ تا ۱۰ داده می شود. سپس بناهایی که میانگین آن ها بالای ۵ است به عنوان نمونه مطالعاتی پژوهش انتخاب می شوند (جدول ۲). بنا به نظر هیئت متخصصین ۳۰ بنای مسکونی پهلوی که به نحوی از آن ها نامی در تاریخ برده شده است و سرنخ هایی درباره آن ها وجود دارد، مورد مطالعه قرار گرفتند. این ۳۰ بنای مسکونی از میان پنهان ترین زوایای ممکن، جمع آوری شده است. در میان این سرنخ ها، بناهایی یافت شد که از آن ها نامی موجود است اما اطلاعات اسنادیشان موجود نیست و یا از بین رفته است.

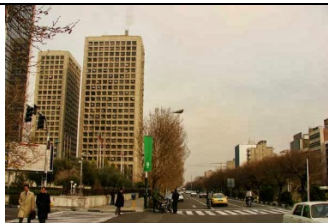
اعدادی که در ستون مربوط به تیپ های بناهای مسکونی در جدول ۲ نوشته شده اند، فقط تعداد کل تیپ های موجود در بناهای مسکونی نیستند، بلکه تعداد تیپ های یافت شده را شامل می شوند که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته اند.

جدول ۲. ویژگی های بناهای مسکونی مورد مطالعه (شیرازیان، ۱۳۹۶)

ردیف	نام مجموعه	سال ساخت	معمار	مکان	تعداد تیپ	میانگین ارجح گذاری
۱	اخوان	۱۳۲۷	وارطیان هوانسیان	تقاطع انقلاب- لاله زار	۲	۵.۳۷
۲	جامی	۱۳۲۸	وارطیان هوانسیان	نبش خیابان حافظ-جامی	۷	۶.۱۲
۳	شاتیکیان	۱۳۳۹	پل آبکار	تقاطع خیابان مفتح-طالقانی	۲	۵.۴۸
۴	کوی کن	۱۳۳۹-۱۳۴۳	-	شمال غربی فرودگاه مهرآباد	۱	۵.۷۲
۵	آودیسیان	۱۳۴۰	پل آبکار	تقاطع خیابان جمهوری-شهریار	۳	۶.۱۲
۶	شهرآرا	۱۳۴۰	پل آبکار	تقاطع خیابان جمهوری-شهریار	۱	۶.۴۱
۷	زمرد	۱۳۴۰	-	میدان صنعت	۳	۵.۶۳
۸	بهجت آباد	۴۹-۱۳۴۳	-	بین حافظ-ولیعصر	۲	۷.۱۱
۹	ساعی	۱۳۴۳-۱۳۴۹	بهروز پزشکی	-	۲	۷.۴۵
۱۰	اکباتان	۱۳۴۵	فریدون آذری	غرب تهران	۲۵	۶.۵۴
۱۱	آ.اس.پ	۱۳۴۵-۱۳۴۸	Batiment شرکت SETEC	بزرگراه کردستان	۸	۷.۵۱
۱۲	فرهنگیان	۱۳۴۸	کامران دیبا	شهرآرا	-	۶.۹۱

۷.۱۴	۱	جنوب ایستگاه راه آهن	بازیل، گورگن، فروغی	۴۹-۱۳۴۸ و ۱۳۳۷	نازی آباد	۱۳
۵.۸۸	۱	-	-	۱۳۴۸	کوی چهارم آبان	۱۴
۵.۹۶	۴	-	سیروس باور	۵۲-۱۳۴۷	دکتر اعلمی	۱۵
۶.۸۱	۷	بلوار کشاورز	عبدالعزیز فرمانفرمائیان نادر اردلان	۱۳۵۱-۱۳۴۹	سامان	۱۶
۵.۲۹	-	غرب مجتمع اکباتان	-	۱۳۵۰	آپادانا	۱۷
۵.۳۶	-	خیابان الهیه	مهدی علیزاده	۱۳۵۲	کوهبر	۱۸
۵.۶۹	-	اول پارکوی	-	۱۳۵۰	۱۱۰ اشکوبه افسران	۱۹
۵.۲۸	۹	ونک	عبدالعزیز فرمانفرمائیان	۱۳۵۳	سامان ملاصدرا (سامان ۲)	۲۰
۶.۳۹	-	بزرگراه جلال آل احمد	-	۱۳۵۳	کوشک	۲۱
۷.۱۴	-	-	-	۱۳۵۶-۱۳۵۱	اسکان	۲۲
۵.۹۶	-	-	یوسف شریعت زاده	۱۳۵۴	شفق	۲۳
۶.۸۷	۱۰	محله اوین	-	۱۳۵۵	اوین (آتی- ساز)	۲۴
۸.۱	-	شهرک غرب	-	۱۳۵۵	مهستان	۲۵
۷.۹۵	-	-	فریدون میرجلالی	۱۳۶۱-۱۳۵۵	فرانت جردن	۲۶
۷.۶۱	۳	ونک	-	۱۳۵۹-۱۳۵۵	پارک پرنس	۲۷
۶.۴۷	-	یوسف آباد	دفتر فرمانفرمائیان	۶۰-۱۳۵۰	ونک پارک	۲۸
۵.۹۲	۶	شرق تهران	-	۶۰-۱۳۵۰	شهرک امید	۲۹
۵.۷۴	-	بزرگراه آفریقا	شریعت زاده، امیر نصرت مفتاح	۶۰-۱۳۵۰	تندیس	۳۰

برخی از تصاویر منتخب بناهای دوره پهلوی (شهرسازی و دیگران، ۱۳۹۹)

تصویر ۳. برج مسکونی سامان

تصویر ۲. مجتمع مسکونی آ.اس.پ

تصویر ۱. مجتمع مسکونی اکباتان

■ سنت و مدرنیسم در بستر معماری معاصر ایران

دوران ناصری یکی از نقاط عطف فرهنگی بسیار مهم ایران در معماری را تشکیل می‌دهد (صارمی، ۱۳۷۴، ۵۹). از اواسط عصر قاجار، تحولی بنیادین در معماری ایران صورت گرفت. بدین نحو که منبع الهام، ساختار ایده‌های طراحی و شکل معماری و در پی آن، مصالح و شیوه اجرای ساختمان به سمت جهان غرب گرایش پیدا کرد و معماری چند هزارساله ایران به عقب رانده شد (قبادیان، ۱۳۸۶، ۱۲۳). رویکرد گرایش به غرب در جریان معماری معاصر ثمره یک رویکرد فرهنگی است و جریان معماری مدرن در ایران نتیجه زمینه‌ای است که بر مبنای این رویکرد فراهم آمد و بر بستر آن شکل گرفت. نقطه عطف تغییر و تحولات به صورت جامع در دوره پهلوی اول به منصفه ظهور رسید. به گونه‌ای که می‌توان از دوره پهلوی اول به عنوان دوره پایه‌گذار معماری مدرن در ایران نام برد (مختاری طالقانی، ۱۳۹۰، ۲۳۵). در حقیقت گریز از تاریخ و نفی استفاده از نشانه‌ها و فرم‌های تاریخی و کلاسیک معماری، نگرشی بود که معماری مدرن در غرب جز اصول خود قرار داده بود (کیانی، ۱۳۸۲، ۸). در دوره پهلوی دوم تحت تاثیر معماری مدرن غربی، جریان غالب و تاثیرگذار معماری مدرن شکل می‌گیرد (بانی مسعود، ۱۳۹۱، ۲۶۷) و از ویژگی‌های بارز آن همانند گذشته، توجه به خارج و تبعیت از نظریه‌ای است که جهانی، یکسان و استاندارد شدن شیوه زندگی و از جمله معماری را ترویج می‌نماید (نقی‌زاده، ۱۳۷۹، ۸۷).

موازی با جریان معماری مدرن، بین دهه‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ خورشیدی، معماری مدرن با گرایش بومی‌گرایی و تاریخ‌گرایی شکل می‌گیرد. در این دهه‌ها معماران تلاش کردند بین مدرنیسم و سنت در معماری نوعی تلفیق به وجود آورند تا به این ترتیب فضای ایجاد شده از هویتی ایرانی برخوردار باشد (بانی مسعود، ۱۳۹۱، ۲۶۷). در این دوره معمار از ابتدای طرح سعی در تلفیق و نمایش هر دو جنبه فرهنگ بومی ایران و خصوصیات جهانی عصر مدرن در کالبد فیزیکی بنا داشت (قبادیان، ۱۳۸۳، ۴۲). پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، جامعه ایران با تحولات همه‌جانبه در همه شئون زندگی مواجه شد و سنت‌ها و ارزش‌های دینی مورد تاکید قرار گرفت. بدین ترتیب گرایش‌های هشت‌گانه معماری پس از انقلاب، احیای عین‌به‌عین معماری سنتی ایران، بوم‌گرایی، گرایش تفننی به سبک‌های معماری غربی، تداوم مباحث معماری مدرن متعالی، تلفیق مفاهیم و عناصر معماری ایرانی با تکنولوژی و معماری مدرن و گرایش به معماری نئومدرن شکل گرفت (حمزه‌نژاد و رادمهر، ۱۳۹۶، ۱۵۰) و گرایش به معماری مدرن و تلفیق آن با سنت نیز تداوم یافت.

■ مولفه سنت در معماری

واژه سنت از لحاظ ریشه لغوی با انتقال، ارتباط دارد و در گستره معنایش مفهوم انتقال معرفت، آداب، فنون، قوانین، قالب‌ها و بسیاری عناصر دیگر را که ماهیتی ملفوظ و هم‌مکتوب دارند، جای می‌دهد (نصر و آرام، ۱۳۵۹، ۱۳۵). هنگامی که به سنت در معماری ایران اشاره می‌شود، منظور صورت‌ها، ترکیب‌ها، روال‌ها و تزئیناتی است که به عنوان مشخصه‌های معماری ایرانی پذیرفته می‌شوند (سلطان‌زاده، ۱۳۸۳، ۱۴۱). مهم‌ترین اصطلاحاتی که در تعریف این معماری گفته می‌شود، عبارت است از: معماری تاریخی، معماری قدیمی، معماری اصیل، معماری با هویت، معماری خودی، معماری بامعنی، معماری بومی و معماری محلی (صادقی‌بی، ۱۳۸۸، ۸ و ۱۵). مولفه‌ها، کلی‌ترین، مهم‌ترین و اصلی‌ترین دریافت‌های یک مخاطب را از خصوصیات یک معماری نشانه می‌روند و مهم‌ترین صفات را در آثار یک معماری عیان می‌کنند (حاجی‌قاسمی، ۱۳۹۱، ۸). در جدول ۳، مولفه‌هایی که برخی از صاحب‌نظران در حوزه معماری سنتی بیان نموده‌اند، ذکر شده است.

جدول ۳. آرای برخی از پژوهشگران در خصوص مشخصه‌های معماری سنتی ایرانی (نگارندگان برگرفته از نوایی و دیگران، ۱۳۹۱؛ نقره‌کار، ۱۳۸۷، ۶۰۴-۶۱۲)

پژوهشگر	مشخصه‌های معماری ایرانی
حسن پیرنیا	مردم‌واری، خودبسندگی، پرهیز از بیهودگی، نیارش و درون‌گرایی.
لطیف ابوالقاسمی	توافق اقلیمی، جهت استقرار، حرمت و محرمیت، اندرونی و بیرونی، درون‌گرایی، سلسله‌مراتب فضایی، تقدم حس یزدانی بر حس زیبایی و نیکی
نادر اردلان	بینش نمادین، انطباق محیطی، نظام‌های فضایی مثبت، مکمل بودن، مقیاس انسانی و مشارکت اجتماعی، نوآوری
محمد امین میرفندرسکی	انعکاس ایده‌ها و ارزش‌های زمانه به مدد نظامی از علائم بصری اندازه‌ای - هندسی، پیوند میان نظم کیهانی و نظم زمینی، مرکزیت و چهار سمت داشتن زمین، احترام به نور، انعکاس ایده‌ها و ارزش‌ها در تیپولوژی و مورفولوژی معماری، پیوندهای شهری
یعقوب دانش دوست	خوانایی و بی‌ابهامی، پیوند با نظام آفرینش به کمک هندسه، درون‌گرایی، نقش مکمل و هماهنگ‌کننده تزئینات، هماهنگی آشکار فرم و عملکرد، انعکاس خطوط طرح بر سازه، سازگاری اقلیمی، بازتاب عملکرد در روحیه بنا، پذیرا بودن، حرکت‌داری و لغزندگی و سبکی، حکایت‌گری
داراب دیبا	تنوع و غنای هندسی، سلسله‌مراتب مکانی و زمانی، مقیاس انسانی، انطباق با محیط، همدلی با طبیعت، وحدت در کثرت
حسین شیخ زین‌الدین	القای حس وحدت به کمک ابزارهای ریتم، تکرار و نظم و هندسه، کامل بودن جز در عین ایفای نقش در کل، درون‌گرایی و تفاوت بین فضای داخلی و خارجی متأثر از اقلیم و رعایت اشراف، زائد نبودن زیبایی در کارکرد
محمود توسلی	سادگی و روشنی، ترکیب متعادل، متناسب، متقابل و متوازن توده و فضا
علی‌اکبر صارمی	کاربندی پوشش‌ها
هادی میرمیران	شفافیت (حرکت دائمی از کیفیت مادی به کیفیت روحی و در نتیجه کاهش ماده و افزایش فضا)، تواضع بزرگوارانیه از طریق کشیدگی افقی بنا، شاد بودن ناشی از جهان‌بینی مثبت
محمدرضا حائری	تعریف فضا، اعم از واحد یا متعدد، به میزان پوشیدگی یا درجه محصوریت، با چگونگی تحقق آشکار کف، سقف و دیوار، به صورت فضاهایی باز، سرپوشیده و بسته؛ اتصال، بسط، تسلسل، تداوم فضا، سیالیت فضا، چندارزشی بودن فضاها، تبعیت متقابل سازه و سازمان فضایی؛ پاسخگویی معمارانه به طبیعت، تبعیت فضا از حرکات و سکناات انسان؛ نور، چشم‌انداز و جهت.
حسین سلطان‌زاده	ابداع الگوهای جز فضا مانند ایوان و گنبد؛ ابداع طرح چهار ایوانی به‌عنوان تکامل کاربرد ایوان و گنبد، ابداع و تکامل الگوهای چهارتاقی، چهار صفا، هشت‌بهشت، ابداع تزئینات با آجرکاری، کاشی‌کاری، گچ‌بری، کاربندی و مقرنس.
عبدالحمید نقره‌کار	مرکزگرایی، محوربندی، تقارن در معماری مرکزگرا، رده‌بندی فضایی، سامان‌بندی حرکت در درون فضا، سیالیت فضا
کامبیز حاجی‌قاسمی و کامبیز نوایی	حریم و خلوت، نظم بلورین (خلوص و کمال شکل‌ها، انتظام مرکزی، تاکید بر محور و جهت، تقارن، تکرار)، هندسه کاربندی‌ها، هندسه پنهان بناهای اسلامی، مصالح معماری سنتی ایران و نقش عجب (نقوش هندسی و گیاهی)، صدا، رنگ در معماری اسلامی، حضور خط در معماری اسلامی، طراحی فضاهای باز.

■ مولفه‌های مدرنیسم در معماری

اصطلاح مدرنیسم^۵ را به‌عنوان نماد اندیشه‌ها و شیوه‌های نوینی به‌کاربرده که جایگزین اندیشه‌ها و شیوه‌های سنتی گردیده و همه جوانب و زمینه‌های زندگی فردی و اجتماعی انسان غربی، به‌ویژه جنبه‌های مرتبط با دین، معرفت دینی، هنر و زیبایی او را در برگرفته است (آقاجری، ۱۳۸۰، ۳۵). این دوران تاریخی پس از رنسانس فرهنگی در اروپای پس از قرون میانی آغاز شد (احمدیان، ۱۳۸۹، ۱۰۱). ولی پیش از آنکه یک واقعه تاریخی باشد یک دیدگاه فلسفی است؛ که از قضا به لحاظ تاریخی با تاخیر در قرن هجدهم میلادی شکل گرفت و با اندیشه روشنگری نهادینه شد (حقیقی، ۱۳۸۳، ۲۰). سیر تحول معماری مدرن را - در رابطه با محرک‌ها و زیربنای آن - می‌توان در چهار دوره پی گرفت:

■ دوره اول - زایش مولفه‌های معماری مدرن

این دوران که تحت تاثیر انقلاب صنعتی، سست شدن بنیان فئودالیته و نظام اقتصادی متکی بر زمین‌داری، پیدایش جوامع کارگری و توسعه سریع شهرها و نیز پیدا شدن امکانات ساخت‌وساز نو آغاز می‌شود، دوران پراکندگی مولفه‌های معماری مدرن است (علاقمند و دیگران، ۱۳۹۶، ۱۳-۱۴).

■ دوره دوم - همسازی مولفه‌ها

این دوران که حدود یک سده پس از آغاز دوران اول شروع می‌شود، دوران همگرایی و همسویی مولفه‌هایی است که بر اثر علل و عوامل گوناگون و در طول یک سده، شکل گرفت. بعد از این که هر یک از اجزا با روشنی و وضوح مشخص و معین شدند، احتیاج به تشکل آن‌ها با یکدیگر پدید می‌آید (مختاری طالقانی، ۱۳۹۰، ۱۸).

■ دوره سوم - پیدایش مکتب مدرن

این دوران که اندکی پس از آغاز سده بیستم شروع می‌شود، دورانی است که معمار و معماری، عقب‌ماندگی خود را از تحولات اجتماعی - فلسفی و فناورانه زمان جبران کرده و هماهنگی کاملی بین اندیشه و ساختار معماری به وجود می‌آید. معماری مدرن، شکل ایدئولوژیک به خود می‌گیرد (نقی‌زاده، ۱۳۷۹، ۱۱).

■ دوره چهارم - پاشیدگی مکتب مدرن

آنگاه که معماری مدرن نام مکتب بر خود نهاد و به تدوین بایدها و نبایدها دست زد و داعیه جهانی شدن یافت و آنگاه که نیکی و بدی هر اثری به محک معماری مدرن سنجیده شد و سنتی نو در حال شکل گرفتن بود (Alkodmany, 2007, 283).

همان‌گونه که دوران التقاط قبل از مدرن توسط فلاسفه‌ای چون هگل^۶ و مولیر^۷ وجه فلسفی پیدا می‌کند، دوران بعد از مدرن نیز که ابتدا با نفی جزمیت مدرن آغاز شده بود، اندک‌اندک در قالبی فلسفی قرار می‌گیرد و خواهان وسعت نظر و تفکر چندقطبی است (حجت، ۱۳۹۳، ۱۲۳). جدول ۴، مولفه‌های معماری دوران مدرن است که آن را از مجموعه معماری کهن و سنت‌گرا جدا می‌سازد.

جدول ۴. ویژگی‌های معماری مدرن از دید پژوهشگران خارجی و ایرانی (نگارندگان برگرفته از کامل‌نیا، ۱۳۹۳؛ حقیقی، ۱۳۸۳؛ صارمی؛

۱۳۷۴؛ بانی مسعود، ۱۳۹۲؛ قبادیان، ۱۳۸۶؛ حجت؛ ۱۳۹۳؛ کیانی، ۱۳۸۲؛ Burden, 2002).

ویژگی‌های معماری مدرن	پژوهشگر
معماری مدرن با تغییر در تعریف زیبایی معمارانه متولد شده است. از نظر پیتر کالینز: ... تمامی آنچه به تثلیث ویتروویوسی - ایستایی، کارایی و زیبایی - اضافه شده این است که فضا یک کیفیت معمارانه مثبت است و این جان کلام معماری مدرن است.	پیتر کالینز ^۸
معماری مدرن، معماری شکستن قالبها و چارچوب‌های پیشین است. امتناع از گذشته به‌عنوان منبع الهام آثار هنری و استفاده از تکنولوژی به‌صورت خالصانه از موضوعات مورد توجه معماران مدرن است.	ارنست بردن ^۹
مدرن اولیه	ارنست بردن ^۹
به‌کارگیری صنعت با رویکردی زیبایی‌شناسانه و بسط امکانات آن	
مدرن متعالی	
مدرن متاخر	ارنست بردن ^۹
رهایی از قیدوبندهای کارکردی محض، بسط ویژگی‌های فرم‌گرا، پرداختن به قیاس‌های سمبلیک	
کارکردگرایی، توجه به زیبایی‌شناسی ماشین، موضوعات شهری، تولید و ساخت و ...	
زبان معماری مدرن شامل: فهرست عملکردها، نافرینگی، ضد پرسپکتیو، شکستن جعبه، سازه‌های طره‌ای؛ غشایی، غلافی، فضا در زمان، ساختمان در شهر.	برونو زوی ^{۱۰}
فرمالیسم و تفکرات عملکردگرایانه، «گسست ریشه‌ای» از تاریخ، بیان «صادقانه» مصالح و سازه.	کیت نسبیت ^{۱۱}

حذف تزئینات، کنار گذاشتن کامل تاریخ و عناصر تاریخی، پلانی آزاد از قیدوبند هندسه کلاسیک، توجه خاص به عملکرد و کارکرد بنا، ترکیب احجام ساده و خالص هندسی مانند مکعب، استوانه و مخروط و ... و در نهایت بر پا ساختن بنایی که بتواند جوابگوی تمام انسان‌ها با فرهنگ‌ها و نژادهای گوناگون باشد.	علی اکبر صارمی
نوشدن فرآیندهای ساخت‌وساز و طراحی، نفی محیط‌های سنتی و در پی اصل جهان‌شمولی، تبعیت ساخت‌وساز از اصول یکسان، دارای نظمی خردمندانه و کاربردی، استفاده از مصالح جدید شیشه، بتن و فولاد، اجتناب از تزئینات غیرضروری.	امیر بانی‌مسعود
پایانی بر معماری تاریخ‌گرایی و نگاه به گذشته، ابداع اشکال بدیع و نوظهور، تاکید بر عملکرد، تبعیت از علم و تکنولوژی جدید، رعایت تناسبات هندسی و ریاضی و خوش‌بینی نسبت به راه‌حل‌های منطقی و علمی.	وحید قبادیان
معماری مدرن مبتنی بر بدعت، وابسته به زمان و الگو شکن است. از نظر فلسفی تابع اندیشه و فلسفه مدرن (مدرنیته) است، بهره‌مند از فنون و مصالح پیشرفته و پیوسته در حال تغییر و تحول است.	عیسی حجت
تاریخ‌گرایی، تقلیل بنا به ساده‌ترین عناصر، متمرکز کردن موجودیت فضایی به هسته‌ای اصلی، یکدستی تمامی اجزا با رسیدن به ساده‌تری شکل، پرهیز از تزئینات و کاربرد حتی یک فرم زائد، رسیدن به اشکالی برای نمایش عملکرد اصلی بنا، ایجاز، عملکردگرایی و افراط در سادگی.	مصطفی کیانی

■ تحلیل یافته‌ها

■ یافته‌های کیفی

■ خلاصه‌ای از مصاحبه‌های صورت گرفته شده

ایوان‌های سراسری طرفین ورودی با ستون‌های ساده فاقد تزئینات، استفاده از پلکان‌های سنگی، استقرار طبقه همکف در تراز بالاتر از کف از ویژگی‌های این بنا است. استفاده از فضای نیمه‌باز در جداره جنوبی-کنسول شدن سقف و قرارگیری آن روی ستون یا عقب نشستن جداره و وجود ایوان- نقش سایه‌بان را هم در جداره جنوبی بنا ایفا می‌کند. دو حیاط میانی در طرفین شرقی و غربی این بنا وجود دارد که دارای پوشش گیاهی است (کدباز: ایوان‌های سرتاسری...).

بنای مسکونی پارک‌پرنس، بیست‌ویک طبقه ارتفاع دارد. کشیدگی آن در راستای کشیدگی سایت و در راستای شمالی- جنوبی است. ورودی بنا در جداره غربی و با هیبت طراحی شده است و مولفه شدن ورودی با پله و رنگ متفاوت مصالح، قرار گرفتن آن در آکس محور تقارن نمای شرقی و تکرار نیم‌ستون‌های گرد چسبیده به دیوار با فواصل منظم صورت پذیرفته است (کدباز: کشیدگی طولی و...).

نما به جز قسمت ورودی که نیم ستون‌هایی چسبیده به دیوار دارد، فاقد تزئینات است. استفاده از سایه‌بان‌های افقی بالای پنجره‌ها روی نما، باعث تاکید بر کشیدگی افقی بنا گردیده و نما را از یکنواختی درآورده است. تاکید بر خطوط افقی در نمای ساختمان بسیار واضح و مشخص است (کدباز: سایه‌بان‌های افقی و...).

محوطه باز مرکزی اکباتان با داشتن پوشش گیاهی در امتداد محور شرقی- غربی و در راستای کشیدگی بنا نقطه کانونی این گونه ابنیه بوده است و فضاها در اطراف آن قرار گرفته‌اند. سازمان‌دهی فضاها در داخل بلوک‌ها اکثراً به صورت خطی است و این متفاوت از معماری بناهای مسکونی سنتی است (کدباز: پوشش گیاهی و مصالح...).

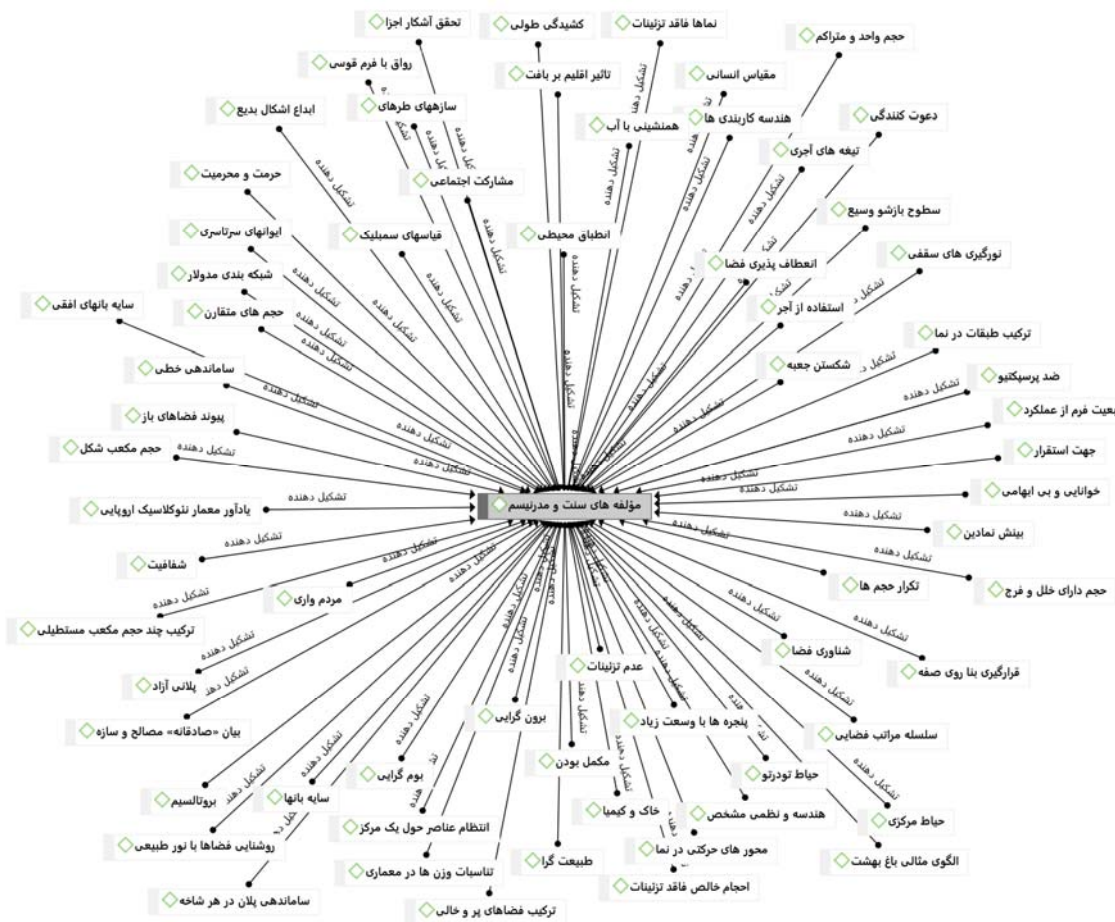
ساختمان شفق بنایی مدرن به نظر می‌آید که دارای پنجره‌های کشیده افقی و در برخی قسمت‌ها پنجره‌های نواری و باریک کشیده است. در نمای شمالی بنای مسکونی، تقسیم‌کننده‌های آجری قائم (نیم‌ستون‌های برجسته نسبت به سطح دیوار) با فواصل یکسان، مابین پنجره‌های وسیع نشسته‌اند و تاکید بر امتداد قائم بنا دارند. همه جداره‌های

جنوبی بنا، پنجره‌های کشیده افقی و سایه‌بان‌هایی به صورت صفحات افقی بیرون زده دارند. وجود این سایه‌بان‌ها در جداره جنوب باعث می‌شود از تابش مستقیم آفتاب به فضاهای داخل جلوگیری شود (کدباز: کشیدگی طولی و...).

بنا از جداره شرقی دارای ورودی اصلی است. البته از جداره‌های دیگر هم امکان ورود وجود دارد. ورودی جنوبی بنا با پله و عقب نشستن ورودی نسبت به جداره نما تا حدی متمایز شده است و ورودی شرقی بنا با کاربرد مصالح شیشه نسبت به جداره، عقب نشسته و از جداره متمایز شده است (کدباز: احجام خالص فاقد تزئینات).

ساختمان از ترکیب احجامی تشکیل شده است که به L شکل در ارتباط باهم قرار گرفته‌اند. پوشش کل احجام پوشش آجری است که در قسمت سقف‌ها نوارهای افقی با پوشش سنگ در همه جداره‌ها به صورت اکسپوز در نماها مشخص است (کدباز: تیغه‌های آجری و...).

تصویر ۴، مجموع کدهای مفهومی مستخرج از متن مصاحبه‌ها را نشان می‌دهد.

تصویر ۴. متغیرهای استخراج شده از مصاحبه‌ها (نگارندگان)

در این مرحله از هیئت متخصص خواسته می‌شود که ابتدا متغیرهای استخراج شده را مطالعه و در صورت معرف سنت و یا مدرنیسم بودن، آن‌ها را تایید نمایند. سپس بناهای مسکونی مورد مطالعه را معرفی کرده و از متخصصین خواسته می‌شود به متغیرها نسبت به وجود و یا عدم وجود در محدوده مطالعاتی امتیاز ۱ تا ۱۰ بدهند. در مرحله بعد لازم است آن‌ها مولفه‌های منتخب توسط هر هیئت را رتبه‌بندی کنند. از هر خبره خواسته شد که تعداد ۱۰ مؤلفه را انتخاب کند. در نتیجه برای هر هیئت مولفه‌های انتخاب شده توسط ۵۰٪ خبرگان برگزیده شده است.

خبرگان می‌بایست عوامل موجود در لیست‌های ویرایش هیئت خود را رتبه‌بندی کنند. سپس از آن‌ها در مرحله انتخاب خواسته می‌شود که بین اعداد ۱ تا ۵ (کم‌ترین و بیشترین)، مقدار عددی برگرفته از اعداد صحیح، نمره دهند. در گام بعد با استفاده از فرمول W کندال نتایج به دست می‌آید. بدین ترتیب با آزمون کندال W می‌توان به این نتیجه رسید که آیا پاسخ‌دهندگان نسبت به مشغله‌های روزمره توافق دارند یا خیر؟ در صورتی که $W=1$ باشد، تمامی پاسخ‌دهندگان در اولویت مشغله‌های ذهنی، اتفاق نظر داشته‌اند و اگر $W=0$ باشد، ترتیب نگرانی‌های آن‌ها کاملاً با یکدیگر فرق خواهد داشت و توافق بین پاسخ‌دهندگان وجود ندارد. در هر لیست با استفاده از W کندال ارزیابی صورت می‌گیرد و این امر آن‌قدر ادامه پیدا می‌کند تا به اتفاق نظر برسند. در جدول ۵ برای هر متغیر ضریب کندال محاسبه شده است.

جدول ۵. ضریب کندال مولفه‌های سنت و مدرنیسم (نگارندگان)

مولفه‌های سنت							
کندال W	مولفه	کندال W	مولفه	کندال W	مولفه	کندال W	مولفه
۰/۷۴۵	درون‌گرایی	۰/۴۳۱	توافق اقلیمی	۰/۶۳۵	پرهیز از بیهودگی	۰/۷۲۵	مردم‌واری
۰/۳۸۸	مکمل بودن	۰/۷۶۹	مقیاس انسانی	۰/۵۲۱	نظام‌های فضایی	۰/۴۸۳	الگوی مثالی باغ بهشت
۰/۴۵۶	اندرونی و بیرونی	۰/۵۸۲	نیارش و درون‌گرایی	۰/۵۷۳	خودبستگی	۰/۶۱۱	حرمت و محرمیت
۰/۶۳۱	احترام به نور	۰/۷۸۱	پیوند میان اجزا	۰/۴۷۷	انعکاس ایده‌ها	۰/۵۸۴	مشارکت اجتماعی
۰/۶۸۴	انطباق محیطی	۰/۵۳۰	بینش نمادین	۰/۸۲۲	سلسله‌مراتب فضایی	۰/۷۴۴	جهت استقرار
۰/۷۱۱	هماهنگی فرم و عملکرد	۰/۸۷۳	هماهنگ‌کننده تزئینات	۰/۶۹۵	پیوند با نظام آفرینش	۰/۶۹۳	خوانایی و بی‌ابهامی
۰/۵۱۷	تنوع و غنای هندسی	۰/۵۰۶	حکایت‌گری	۰/۴۲۳	لغزندگی و سبکی	۰/۵۹۹	سازگاری اقلیمی
۰/۸۳۹	وحدت در کثرت	۰/۶۱۷	همدلی با طبیعت	۰/۵۸۲	انطباق با محیط	۰/۸۱۱	سلسله‌مراتب مکانی
۰/۴۷۸	کاربندی پوشش‌ها	۰/۷۲۶	ترکیب متعادل	۰/۶۲۴	سادگی و روشنی	۰/۷۲۲	تکرار و نظم و هندسه
۰/۲۹۸	شناوری فضا	۰/۴۹۲	تحقق آشکار اجزا	۰/۵۷۸	کشیدگی افقی بنا	۰/۸۱۸	شفافیت
۰/۶۲۳	ابداع الگوها	۰/۸۵۶	تبعیت سازه و سازمان فضایی	۰/۳۹۶	سیالیت و شناوری فضا	۰/۷۱۳	تداخل و تداوم فضا
۰/۴۸۱	رده‌بندی فضایی	۰/۹۰۱	تقارن در معماری	۰/۷۳۰	محوربندی	۰/۹۰۵	مرکزگرایی
۰/۲۰۸	خاک و کیمیا	۰/۵۶۹	هندسه پنهان	۰/۲۹۶	هندسه کاربندی‌ها	۰/۶۲۳	حریم و خلوت
۰/۵۴۲	رنگ در معماری اسلامی	۰/۵۴۴	طراحی فضاهای باز	۰/۸۸۶	نقوش هندسی و گیاهی	۰/۶۵۵	مصالح معماری سنتی
۰/۶۱۹	معماری همراه با خط	۰/۴۹۶	هم‌نشینی با آب	۰/۵۹۳	معماری تنوع و هماهنگی	۰/۴۸۶	پیوند فضاهای باز
مولفه‌های مدرنیسم							
کندال W	مولفه	کندال W	مولفه	کندال W	مولفه	کندال W	مولفه
۰/۱۲۰	شکستن قالب‌ها	۰/۳۰۸	زیبایی	۰/۵۰۷	کارایی	۰/۴۳۶	ایستایی
۰/۵۸۸	بسط ویژگی‌های فرم‌گرا	۰/۷۷۲	کارکردگرایی	۰/۶۸۸	استفاده از تکنولوژی	۰/۷۴۹	امتناع از گذشته

۰/۶۷۳	شکستن جعبه	۰/۴۰۸	ضد پرسپکتیو	۰/۵۶۸	ناقرینگی	۰/۳۲۶	قیاس‌های سمبلیک
۰/۷۶۹	فرمالیسم	۰/۳۱۴	فضا در زمان	۰/۵۷۶	غشایی	۰/۶۹۹	سازه‌های طره‌ای
۰/۵۹۵	ترکیب احجام ساده	۰/۸۴۴	پلانی آزاد	۰/۹۰۷	حذف تزئینات	۰/۵۹۲	بیان «صادقانه» مصالح و سازه
۰/۶۷۱	رعایت تناسبات هندسی	۰/۵۴۳	ابداع اشکال بدیع	۰/۸۶۲	استفاده از مصالح جدید	۰/۵۱۶	تبعیت ساخت‌وساز
۰/۳۰۷	تمرکز در موجودیت فضایی	۰/۴۹۶	یکدستی تمامی اجزا	۰/۶۱۷	تاریخ‌گریزی	۰/۶۵۸	بهره‌مند از فنون و مصالح
۰/۷۶۵	عدم تزئینات	۰/۷۱۳	شفافیت	۰/۳۲۶	ارتباط با طبیعت	۰/۵۵۲	برونگرایی
۰/۵۶۴	بروتالیسم	۰/۷۸۸	المان‌گونی عناصر	۰/۵۱۴	سبکی	۰/۸۱۱	تندیس‌گونی بنا
۰/۵۳۹	بسط ویژگی‌های فرم‌گرا	۰/۲۱۸	وابسته به زمان	۰/۶۵۹	سادگی	۰/۶۸۸	صداقت

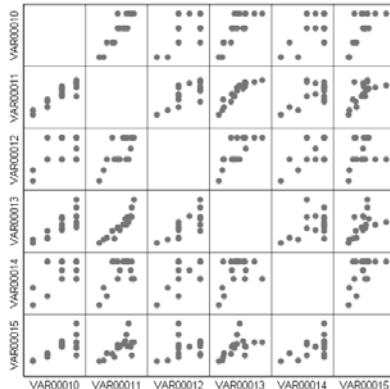
با توجه به جدول ۵ تعدادی از مولفه‌ها حذف شدند. پس از صحبت با هیئت متخصص، مولفه‌های الگوی مثالی باغ بهشت، پیوند فضاهای باز، انعکاس ایده‌ها، لغزندگی و سبکی، سیالیت و شناوری فضا، هندسه کاربردی‌ها، توافق اقلیمی، تحقق آشکار اجزا، هم‌نشینی با آب، مکمل بودن، اندرونی و بیرونی، کاربردی پوشش‌ها و شناوری فضاها، رده‌بندی فضایی، خاک و کیمیا، به علت پایین بودن ضریب W کندها حذف گردیدند. از مولفه‌های مدرن نیز، ایستایی، قیاس‌های سمبلیک، ارتباط با طبیعت، زیبایی، ضد پرسپکتیو، فضا در زمان، یکدستی تمامی اجزا، وابسته به زمان، شکستن قالب‌ها، تمرکز در موجودیت فضایی حذف می‌شوند.

■ یافته‌های کمی

جامعه آماری برای این پژوهش، کل ساکنین بناهای مسکونی مورد مطالعه تحقیق است. برای یافتن حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده و نتایج به این شکل است که ۳۹٪ شرکت‌کنندگان زنان و ۶۱٪ مردان می‌باشند. بیشترین رده سنی شرکت‌کننده در این پژوهش با میزان ۵۴٪ بین ۱۸-۲۲ و ۲۵٪ بین ۲۲-۲۶ و ۲۱٪ بین ۲۶ تا ۳۰ می‌باشند.

■ تحلیل رگرسیون چندمتغیره

برای دستیابی به این امر که کدام نوع رگرسیون برای این نوع داده‌های متغیری نیاز است، از ماتریس همبستگی استفاده می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که رابطه خطی بین داده‌های متغیری وجود ندارد. در تصویر ۵ هر یک از خانه‌های ماتریس همبستگی عوامل نحوه پراکنش داده‌ای را در حالت‌های گوناگون کنار هم نشان می‌دهند. اگر این مولفه‌ها دارای رابط خطی باشند، نقطه‌ها در همه خانه‌ها از یک‌شکل تبعیت می‌کنند. همان‌طور که مشخص است این ماتریس از چند حالت مجزا چندخطی، خطی و سهمی پیروی می‌کند.

تصویر ۵. ماتریس همبستگی عوامل (نگارندگان)

در رگرسیون چند متغیره از روش گام به گام برای ورود کلیه متغیرهای مستقل برای تبیین سنت و مدرنیسم استفاده شده است. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱.۹۹ است که نشان می‌دهد باقیمانده‌ها با هم همبستگی ندارند و از هم مستقل‌اند.

جدول ۶. مدل رگرسیونی گام به گام متغیرهای مستقل برای تبیین سنت و مدرنیسم (نگارندگان)

مدل	ضریب همبستگی R	ضریب تعیین (R Square)	مقدار آزمون F	مقدار آزمون T	سطح معناداری	مقدار ثابت
گام به گام	۰.۳۷۲	۰.۱۳۸	۳۷.۲۲۴	۲.۸۸۴	۰.۰۰۰	۱.۹۵۵

با توجه به جدول ۶، ضریب همبستگی مدل رگرسیون گام به گام متغیرهای مورد بررسی برای تبیین سنت و مدرنیسم برابر با ۰.۳۷۲ است. مقدار F دلالت بر آن دارد که مدل رگرسیونی پژوهش، مدل مناسبی برای تبیین متغیر وابسته (سنت و مدرنیسم) می‌باشد. همچنین میزان مقدار ثابت نشان می‌دهد که اگر تاثیر متغیرهای مستقل کنترل شود، مقدار پایه سنت و مدرنیسم برابر با ۱.۹۵۵ است. لازم به ذکر است، بهره‌گیری از آجر به عنوان مصالح غالب، اولین متغیری است که وارد مدل شده است و بیشترین رابطه را با سنت دارد و خلوص احجام در مدرنیسم اولین متغیر ورود به مدل است که بیشترین رابطه را با مدرنیسم دارد. صلبیت احجام به کاررفته آخرین متغیری است که وارد مدل شده و کمترین رابطه را با سنت دارد و بازی نور و سایه نیز آخرین متغیری می‌باشد که وارد مدل شده و کمترین رابطه را با مدرنیسم دارد. مقدار t و سطح معناداری نشان‌دهنده اهمیت نسبی حضور هر متغیر در مدل است. بدین ترتیب که اگر قدر مطلق مقدار t بیشتر از ۲.۸۸۴ باشد، سطح خطای آن کوچک‌تر از ۰.۰۱ خواهد بود. در نتیجه متغیر مورد نظر تاثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات متغیر وابسته دارد. بر این اساس، متغیرهایی که وارد مدل شده‌اند تاثیر معنی‌داری در تبیین سنت و مدرنیسم دارند و تاثیرات متغیرهای دیگر تقریباً ثابت است. در ادامه این موضوع بررسی می‌شود که هر یک از متغیرهای سنت و مدرنیسم و همچنین هم‌زمانی این دو به چه میزان تحت تاثیر هر یک از مولفه‌های خود خواهد بود. در جدول ۷ این امر برای هر متغیر نشان داده شده است که ضریب تعیین نشان‌دهنده سهم هر متغیر در بعد مورد نظر است و این عدد بین ۰ تا ۱ متغیر می‌باشد.

جدول ۷. رگرسیون گام به گام مولفه‌های تداعی‌کننده سنت (نگارندگان)

مقیاس	ضریب تعیین	F	B	β	T	معناداری	درجه آزادی
آرایش حیاط با به‌کارگیری عناصر طبیعی	۰/۴۶۷	۵۲۷/۲۲۲	۱/۰۰۰	۰/۷۸۱	۴۶/۵۲۲	۰/۰۰۰	۴۵۳
بازی در نحوه قرار گرفتن پنجره‌ها	۰/۶۱۵	۴۰۵/۱۲۲	۱/۰۰۰	۰/۷۳۲	۴۲/۱۵۲	۰/۰۰۰	۴۵۳
بازی شکلی با عناصر ارتباط‌دهنده بصری	۰/۳۸۳	۲۱۷/۳۴۳	۱/۰۰۰	۰/۶۶۲	۴۰/۲۲۳	۰/۰۰۰	۴۵۳

۴۵۳	۰/۰۰۰	۳۸/۲۳۹	۰/۶۴۸	۱/۰۰۰	۱۹۹/۹۴۳	۰/۷۴۶	انتظام مرکزی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۸/۹۵۸	۰/۶۶۴	۱/۰۰۰	۲۰۱/۶۱۲	۰/۷۶۲	بهره‌گیری از فرم‌ها و اشکال سنتی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۱/۱۳۴	۰/۶۶۲	۱/۰۰۰	۶۴۳/۶۲۳	۰/۹۴۶	بهره‌گیری از الگوهای معماری سنتی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۸/۴۴۱	۰/۶۵۲	۱/۰۰۰	۸۴۹/۶۸۳	۱/۰۰۰	بهره‌گیری از آجر به عنوان مصالح غالب جداره‌ها
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۹/۱۴۴	۰/۶۶۵	۱/۰۰۰	۳۴۹/۶۰۳	۰/۸۴۶	بهره‌گیری از جزئیات و تزئینات آجری
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۹/۱۷۳	۰/۴۸۳	۱/۰۰۰	۱۸۴/۹۴۵	۱/۰۰۰	بهره‌گیری از عناصر کالبدی معماری سنتی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۷/۹۶۳	۰/۴۶۴	۱/۰۰۰	۲۷۶/۷۴۸	۰/۵۴۶	بهره‌گیری از نور طبیعی حداکثری در بنا
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۶/۲۲۶	۰/۴۵۲	۱/۰۰۰	۱۹۹/۹۴۳	۰/۷۹۵	بهره‌گیری از شکل‌های معماری سنتی و اقلیمی در طرح کلی بنا
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۷/۲۲۸	۰/۴۶۳	۱/۰۰۰	۴۹۹/۰۳۴	۰/۸۹۳	تقارن و محوربندی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۵/۲۸۸	۰/۴۷۲	۱/۰۰۰	۵۲۳/۰۳۴	۰/۶۵۸	تنوع در اشکال بصری نما
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۵/۲۵۶	۰/۶۶۱	۱/۰۰۰	۱۴۷/۲۵۸	۰/۳۲۴	تنوع در عناصر به کاررفته بصری
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۱/۵۵۲	۰/۴۵۲	۱/۰۰۰	۳۲۱/۵۶۴	۰/۴۶۲	توجه به اقلیم در فرم بنا
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۱/۳۵۶	۰/۴۰۱	۱/۰۰۰	۴۹۲/۳۷۱	۰/۸۹۶	درون‌گرا
۴۵۳	۰/۰۰۰	۵۸/۳۲۱	۰/۴۱۱	۱/۰۰۰	۴۷۱/۶۵۸	۰/۷۴۵	روابط پلانی مرکزی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۹/۶۹۴	۰/۴۲۱	۱/۰۰۰	۶۵۰/۹۸۷	۰/۲۴۵	سلسله‌مراتب فضایی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۴/۸۷۹	۰/۵۸۹	۱/۰۰۰	۵۴۲/۹۶۰	۰/۴۵۵	سلسله‌مراتب محصوریت
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۴/۵۸۷	۰/۵۲۱	۱/۰۰۰	۲۱۴/۳۶۲	۰/۶۵۴	صلبیت در احجام به کار گرفته شده
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۸/۵۶۶	۰/۵۴۲	۱/۰۰۰	۷۵۲/۳۸۲	۰/۷۵۶	عرصه بندی و انتظام فضایی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۳/۶۵۸	۰/۵۴۵	۱/۰۰۰	۶۹۹/۳۰۱	۰/۶۴۵	فن و تکنولوژی سنتی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۲/۲۳۱	۰/۴۱۱	۱/۰۰۰	۴۲۱/۱۱۵	۰/۴۲۵	قرارگیری در راستای محور اقلیمی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۶/۸۹۷	۰/۳۰۹	۱/۰۰۰	۴۱۱/۳۲۵	۰/۱۱۵	کشیدگی طولی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۳۶/۴۵۸	۰/۵۱۷	۱/۰۰۰	۱۶۱/۴۱۵	۰/۳۱۱	محوربندی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۴/۵۶۴	۰/۶۰۷	۱/۰۰۰	۵۶۸/۲۱۱	۰/۱۴۵	مقیاس‌گذاری
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۹/۳۲۵	۰/۶۱۹	۱/۰۰۰	۴۷۵/۲۱۴	۰/۲۶۵	ورودی مفصل فضایی

در جدول ۸ مشخص شد که برای ارتقای یک واحد سنت در فضا با کاربرد یک واحد از مولفه‌های بهره‌گیری از آجر به عنوان مصالح غالب جداره‌ها و بهره‌گیری از عناصر کالبدی معماری سنتی با مقدار ۱/۰۰۰ می‌توان تداعی سنت را در یک بنای مسکونی بیشتر کرد اما پرداختن به مولفه‌های مقیاس‌گذاری با مقدار ۰/۱۴۵ و ورودی مفصل فضایی با مقدار ۰/۲۶۵ تاثیر چندانی بر تداعی سنت ندارد.

جدول ۸. رگرسیون گام به گام مؤلفه‌های تداعی کننده مدرن

درجه آزادی	معناداری	T	β	B	F	ضریب تعیین	مقیاس	مؤلفه‌های تداعی کننده مدرن
۴۵۳	۰/۰۰۰	۶۸/۷۲۸	۰/۷۲۱	۱/۰۰۰	۱۴۷/۴۲۵	۰/۴۴۳	ارتباط بصری بین طبقات در فضاهای داخلی	
۴۵۳	۰/۰۰۰	۸۶/۸۹۲	۰/۸۴۲	۱/۰۰۰	۴۲۳/۱۱۲	۰/۳۸۵	ارتباط درون و بیرون با سطوح وسیع شفاف	
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۵/۸۵۳	۰/۵۶۱	۱/۰۰۰	۲۲۳/۴۶۳	۰/۸۲۳	المان‌گونگی عناصر معماری	
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۸/۲۱۶	۰/۸۲۸	۱/۰۰۰	۱۲۶/۵۴۴	۰/۹۴۶	بازی با احجام صادقانه	
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۴/۵۷۸	۰/۸۱۱	۱/۰۰۰	۲۲۵/۵۳۲	۰/۴۶۲	بازی در نحوه قرار گرفتن پنجره‌ها	
۴۵۳	۰/۰۰۰	۵۱/۱۲۹	۰/۹۵۶	۱/۰۰۰	۶۲۳/۴۳۷	۰/۳۲۵	بازی نور و سایه	

۴۵۳	۰/۰۰۰	۳۲/۴۶۱	۰/۹۹۲	۱/۰۰۰	۹۲۱/۱۳۲	۰/۴۲۳	بروتالیسم
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۴/۱۴۵	۰/۸۶۵	۱/۰۰۰	۲۱۹/۶۲۳	۰/۵۴۶	برون گرا
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۵/۲۵۳	۰/۹۸۳	۱/۰۰۰	۱۶۲/۶۸۸	۰/۲۳۲	بنای تندیس گونه
۴۵۳	۰/۰۰۰	۵۸/۸۲۳	۰/۷۲۴	۱/۰۰۰	۲۶۶/۸۲۴	۰/۸۴۵	بهره گیری از احجام مستطیلی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۸۷/۲۸۶	۰/۸۱۱	۱/۰۰۰	۱۲۴/۴۴۲	۰/۷۷۴	بهره گیری از فرم‌ها و اشکال سنتی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۷۷/۴۸۸	۰/۹۰۲	۱/۰۰۰	۴۳۴/۱۲۵	۰/۶۹۳	بهره گیری از مصالح و دستاوردهای جدید تکنولوژی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۵/۲۲۸	۰/۸۱۲	۱/۰۰۰	۵۴۳/۴۳۲	۰/۶۶۳	بیان صادقانه مصالح سازه در نما
۴۵۳	۰/۰۰۰	۶۹/۲۱۱	۰/۵۸۱	۱/۰۰۰	۱۴۴/۲۲۶	۰/۳۱۲	بیرون زدگی احجام
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۴/۴۴۲	۰/۶۶۲	۱/۰۰۰	۳۴۵/۸۸۴	۰/۴۴۱	پرهیز از تزئینات و افراط در سادگی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۲/۸۵۶	۰/۹۴۷	۱/۰۰۰	۸۸۲/۷۸۱	۰/۹۹۶	پلان آزاد
۴۵۳	۰/۰۰۰	۸۲/۳۸۱	۰/۸۵۱	۱/۰۰۰	۶۸۲/۸۴۸	۰/۷۴۵	پیلوت و آزادسازی بنا از سطح زمین
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۷۴/۸۹۴	۰/۴۰۹	۱/۰۰۰	۶۶۰/۱۸۸	۰/۳۱۴	تاکید بر ارتفاع ساختمان
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۸/۸۷۹	۰/۷۸۹	۱/۰۰۰	۵۴۴/۶۶۰	۰/۴۳۵	تبعیت از تکنولوژی‌های جدید در سازه بنا
۴۵۳	۰/۰۰۰	۴۰/۵۱۷	۰/۸۴۲	۱/۰۰۰	۲۲۴/۶۶۲	۱/۰۰۰	خلوص احجام
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۸/۶۶۶	۰/۸۲۴	۱/۰۰۰	۷۷۲/۶۵۲	۰/۷۱۱	روابط پلانی خطی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۶۶/۲۵۸	۰/۷۷۱	۱/۰۰۰	۶۸۰/۴۲۲	۰/۴۴۵	ساختار مدولار پلان‌ها
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۲/۲۸۱	۰/۴۲۱	۱/۰۰۰	۴۴۲/۴۳۵	۰/۱۰۵	سازمان دهی مدرن
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۶/۸۹۷	۰/۳۱۹	۱/۰۰۰	۴۴۳/۰۰۲	۰/۲۱۵	عدم تبعیت از هندسه کلاسیک
۴۵۳	۰/۰۰۰	۱۲۶/۴۸۸	۰/۵۵۱	۱/۰۰۰	۳۲۱/۶۱۵	۰/۳۱۱	عرصه بندی فضایی
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۱۴/۱۴۶	۰/۱۰۴	۱/۰۰۰	۵۵۸/۲۲۱	۰/۸۴۵	فرم تابع عملکرد
۴۵۳	۰/۰۰۰	۸۹/۳۲۱	۰/۴۰۲	۱/۰۰۰	۴۴۶/۲۸۴	۰/۵۴۵	یادآور مدرنیسم
۴۵۳	۰/۰۰۰	۲۱۰/۱۲۵	۰/۳۲۵	۱/۰۰۰	۱۰۵/۷۰۲	۰/۵۴۲	یکپارچگی در چیدمان فضایی

در مولفه‌های مدرن خلوص احجام با مقدار ۱/۰۰۰ و بعد از آن بازی احجام صادقانه با مقدار ۰/۹۴۶ و پلان آزاد با مقدار ۰/۹۹۶ می‌تواند مقدار تداعی مدرن را با یک واحد افزایش دهد. اما سازمان دهی مدرن با مقدار ۰/۱۰۵ و عدم تبعیت از هندسه کلاسیک با مقدار ۰/۲۱۵ و عرصه بندی فضایی با مقدار ۰/۳۱۱ سهم کمتری در تداعی مدرن دارند.

همبستگی

برای بررسی نوع پارامتریک و ناپارامتریک بودن داده‌ها از Two-Sample Kolmogorov-Smirnov Test بهره گرفته می‌شود که نتیجه آن در جدول (۹) آمده است.

جدول ۹. آزمون کولموگوروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیرهای سنت و مدرنیسم (نگارندگان)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگوروف اسمیرنوف	p
سنت و مدرنیسم	۲۷/۷۷	۳/۲۳	۰/۷۹۳	۰/۴۸۵

در جدول ۹ مشاهده می‌گردد که آزمون کولموگوروف اسمیرنوف برای نمره سنت و مدرنیسم معنادار است ($p=0/555$). بنابراین متغیرهای سنت و مدرنیسم دارای توزیع نرمالی نیستند و می‌توان از تحلیل‌های ناپارامتریک برای آن‌ها استفاده کرد. در جدول ۱۰ در بخش همبستگی بین مولفه‌های سنت، بهره‌گیری از جزئیات و تزئینات آجری با مقدار (۰/۸۸۳)، بهره‌گیری از عناصر کالبدی معماری سنتی با مقدار (۰/۸۷۳) و بهره‌گیری از الگوهای

معماری سنتی با مقدار (۰/۸۷۱) است. یعنی با افزایش یک واحدی این مولفه‌ها می‌توان دیگر مولفه‌ها را به میزان اعداد ذکرشده (ضریب همبستگی) افزایش داد.

جدول ۱۰. همبستگی اسپیرمن مولفه‌های تداعی‌کننده سنت (نگارندگان)

سطح معنی‌داری (sig)	ضریب همبستگی	متغیر	بعد
۰/۰۰۰	۰/۸۶۴	آرایش حیاط با به‌کارگیری عناصر طبیعی	سنت
۰/۰۰۰	۰/۴۸۱	بازی در نحوه قرار گرفتن پنجره‌ها	
۰/۰۰۰	۰/۷۴۵	بازی شکلی با عناصر ارتباط‌دهنده بصری	
۰/۰۰۰	۰/۸۵۳	انتظام مرکزی	
۰/۰۰۰	۰/۹۴۶	بهره‌گیری از فرم‌ها و اشکال سنتی	
۰/۰۰۰	۰/۸۷۱	بهره‌گیری از الگوهای معماری سنتی	
۰/۰۰۰	۰/۸۳۱	بهره‌گیری از آجر به‌عنوان مصالح غالب جداره‌ها	
۰/۰۰۰	۰/۸۸۳	بهره‌گیری از جزئیات و تزئینات آجری	
۰/۰۰۰	۰/۸۷۳	بهره‌گیری از عناصر کالبدی معماری سنتی	
۰/۰۰۰	۰/۶۲۳	بهره‌گیری از نور طبیعی حداکثری در بنا	
۰/۰۰۰	۰/۵۳۶	بهره‌گیری از شکل‌های معماری سنتی و اقلیمی در طرح کلی بنا	
۰/۰۰۰	۰/۶۲۰	تقارن و محوربندی	
۰/۰۰۰	۰/۴۶۵	تنوع در اشکال بصری نما	
۰/۰۰۰	۰/۵۸۰	تنوع در عناصر به‌کاررفته بصری	
۰/۰۰۰	۰/۷۱۵	توجه به اقلیم در فرم بنا	
۰/۰۰۰	۰/۷۱۱	درون‌گرا	
۰/۰۰۰	۰/۸۴۳	روابط پلانی مرکزی	
۰/۰۰۰	۰/۷۱۱	سلسله‌مراتب فضایی	
۰/۰۰۰	۰/۶۶۲	سلسله‌مراتب محصوریت	
۰/۰۰۰	۰/۷۱۱	صلبیت در احجام به‌کارگرفته‌شده	
۰/۰۰۰	۰/۴۵۱	عرصه بندی و انتظام فضایی	
۰/۰۰۰	۰/۴۶۵	فن و تکنولوژی سنتی	
۰/۰۰۰	۰/۵۴۶	قرارگیری در راستای محور اقلیمی	
۰/۰۰۰	۰/۲۴۵	کشیدگی طولی	
۰/۰۰۰	۰/۷۸۸	محوربندی	
۰/۰۰۰	۰/۴۲۱	مقیاس‌گذاری	
۰/۰۰۰	۰/۳۶۵	ورودی مفصل فضایی	
۰/۰۰۰	۰/۴۷۵	قرارگیری در راستای محور اقلیمی	

در جدول ۱۱، در مدرن، مولفه‌های بیان صادقانه مصالح سازه در نما با مقدار ۰/۹۶۵، المان‌گونه‌ی عناصر معماری با مقدار ۰/۸۵۶، بهره‌گیری از احجام مستطیلی با مقدار ۰/۸۱۸ بیشترین میزان همبستگی را با دیگر مولفه‌های مدرنیسم دارند. به عبارتی با افزایش یک واحدی این مولفه‌ها به میزان اعداد ذکرشده در جلوی آن‌ها (ضریب همبستگی) می‌توان باعث افزایش دیگر مولفه‌ها گردید اما مولفه‌های تاکید بر ارتفاع ساختمان با میزان ۰/۲۳۱ و

ارتباط بصری بین طبقات در فضاهای داخلی، کمترین میزان همبستگی را با دیگر مولفه‌ها دارند و افزایش یک واحدی آن‌ها باعث افزایش کمتری از دیگر مولفه‌ها می‌گردد.

جدول ۱۱. همبستگی اسپیرمن مولفه‌های تداعی‌کننده مدرن (نگارندگان)

سطح معنی‌داری (sig)	ضریب همبستگی	متغیر	بعد
۰/۰۰۰	۰/۲۴۵	ارتباط بصری بین طبقات در فضاهای داخلی	مدرن
۰/۰۰۰	۰/۵۴۰	ارتباط درون و بیرون با سطوح وسیع شفاف	
۰/۰۰۰	۰/۸۵۶	المان‌گونه‌گی عناصر معماری	
۰/۰۰۰	۰/۷۵۱	بازی با احجام صادقانه	
۰/۰۰۰	۰/۵۱۷	بازی در نحوه قرار گرفتن پنجره‌ها	
۰/۰۰۰	۰/۴۸۵	بازی نور و سایه	
۰/۰۰۰	۰/۵۳۶	پروتالیسم	
۰/۰۰۰	۰/۶۵۶	برون‌گرا	
۰/۰۰۰	۰/۷۵۷	بنای تندیس‌گونه	
۰/۰۰۰	۰/۸۱۸	بهره‌گیری از احجام مستطیلی	
۰/۰۰۰	۰/۶۲۳	بهره‌گیری از فرم‌ها و اشکال سنتی	
۰/۰۰۰	۰/۶۵۶	بهره‌گیری از مصالح و دستاوردهای جدید تکنولوژی	
۰/۰۰۰	۰/۹۶۵	بیان صادقانه مصالح سازه در نما	
۰/۰۰۰	۰/۶۴۵	بیرون‌زدگی احجام	
۰/۰۰۰	۰/۵۶۵	پرهیز از تزئینات و افراط در سادگی	
۰/۰۰۰	۰/۴۲۲	پلان آزاد	
۰/۰۰۰	۰/۸۱۴	پیلوت و آزادسازی بنا از سطح زمین	
۰/۰۰۰	۰/۲۳۱	تاکید بر ارتفاع ساختمان	
۰/۰۰۰	۰/۷۷۲	تبعیت از تکنولوژی‌های جدید در سازه بنا	
۰/۰۰۰	۰/۷۱۱	خلوص احجام	
۰/۰۰۰	۰/۴۵۱	روابط پلانی خطی	
۰/۰۰۰	۰/۶۶۵	ساختار مدولار پلان‌ها	
۰/۰۰۰	۰/۵۴۶	سازمان‌دهی مدرن	
۰/۰۰۰	۰/۵۴۵	عدم تبعیت از هندسه کلاسیک	
۰/۰۰۰	۰/۲۸۸	عرصه‌بندی فضایی	
۰/۰۰۰	۰/۴۲۱	فرم تابع عملکرد	
۰/۰۰۰	۰/۵۶۵	یادآور مدرنیسم	
۰/۰۰۰	۰/۴۷۵	یکپارچگی در چیدمان فضایی	

این پژوهش با هدف بررسی مولفه‌های سنت و مدرنیسم در بناهای مسکونی دوره پهلوی صورت پذیرفته است. در ابتدا مصاحبه‌هایی عمیق با متخصصین به‌وسیله سوالات نیمه‌باز انجام شده و میزان بهره‌وری از مولفه‌های سنت و مدرنیسم بررسی شده است. بهره‌گیری از روش کدگذاری و تحلیل‌های عددی داده‌ها، دستاوردهای قابل‌توجهی را به ارمغان می‌آورد که بدون پیش‌داوری مقادیر کمی، در کنار یکدیگر مقایسه و تحلیل می‌شوند. نتایج به‌دست‌آمده از

پرسش‌نامه در این پژوهش دارای روایی بالای ۸۰ درصد و پایایی ۷۰ درصد است که نشان‌دهنده معناداری نتایج این تحقیق است. در هر روی مولفه‌های شناسایی از سنت و مدرنیسم، توجه معماران معاصر به هم‌زمانی این دو مشخص است. تعداد ۲۷ مولفه مدرن و تعداد ۲۶ مورد مولفه سنت در این بناها کشف شد. در تمامی کدهای استخراج شده، جنبه‌های کالبدی و سپس فضایی بناها مورد توجه قرار گرفت. پرتکرارترین کدهای ذکر شده توسط آن‌ها، در سنت، مربوط به بهره‌گیری از جزئیات و تناسبات آجری است که پوسته بیرونی ساختمان، به‌عنوان محلی برای نمایش سنت، آجر به‌عنوان مصالح سنتی و همچنین جزئیات اجرایی آن نماینده سنت است. در تحلیل‌های کمی سنت، در بخش رگرسیون بیشترین سهم در القای سنت مربوط به بهره‌گیری عناصر کالبدی سنتی است که علاوه بر تاکید به مصالح سنتی بر اهمیت دیگر اجزای پوسته بیرونی صحنه می‌گذارد. همچنین نحوه قرارگیری این عناصر در کنار یکدیگر بسیار اهمیت دارد و نتایج همبستگی نشان می‌دهد بیشترین تأثیری که می‌توان بر دیگر جنبه‌ها گذاشت و باعث افزایش آن‌ها شد بهره‌گیری از مصالح سنتی است. در معماری مدرن پرتکرارترین کد ذکر شده توسط اندیشمندان بازی با احجام است که نشان می‌دهد که معماران معاصر ایران در تداعی کردن، بیشتر به حجم ساختمان توجه می‌کردند.

■ نتیجه‌گیری

معماری سنتی ایران بر پایه ارزش‌های فرهنگی و برگرفته از ارزش‌های اسلامی است و در هیچ قسمت تضاد و تخاصمی از لحاظ مفهومی با مدرنیسم ندارد. مدرنیسم به معنای نفی مطلق تاریخی، هویتی، دینی و آداب و سنن یک جامعه نیست بلکه می‌توان آن را یافتن پاسخ مناسب زمانی و مکانی به ارزش‌های فرهنگی و تکامل بخشیدن به آن‌ها با تکیه بر تکنولوژی دانست که به علم به‌عنوان ابزاری برای تحصیل به آرمان‌ها، اهداف انسانی و منبعث از باورها و فرهنگ می‌نگرد و کمک می‌کند تا هویتی عیان شود که راه وصول به تشابه و فن اصلی و ظهور جلوه‌ای با اصالت را به نمایش گذارد.

در این پژوهش با هدف بررسی مولفه‌های سنت و مدرنیسم در ساختار کالبدی معماری معاصر مسکونی ایران در دوره پهلوی با فرض اینکه معماری بناهای مسکونی در دوره پهلوی، از نظر سنت‌گرایی بیشتر تحت‌تأثیر مولفه بهره‌گیری از جزئیات و تناسبات آجری و از نظر مدرنیسم بیشتر تحت‌تأثیر مولفه حجم و ابعاد ساختمان است، به کشف، راستی‌آزمایی و اثرسنجی مولفه‌ها پرداخته می‌شود. برای این امر و به‌منظور شناخت متغیرهای موجود ابتدا مطالعات اسنادی در حوزه سنت و مدرنیسم صورت گرفته است که مسیر دستیابی به متغیرها و شیوه آزمایش و اکتشاف در این حوزه را آموزش می‌دهد. سپس مولفه‌های مختلف از مصاحبه‌های هدفمند با طراحان و متخصصین حوزه طراحی مجموعه‌های مسکونی استخراج شده و با مبانی حاکم در این حوزه مورد انطباق قرار می‌گیرند. در ادامه به ازای هر کد یا متغیر یک سوال پرسش‌نامه با طیف لیکرت تدوین می‌شود. نتایج حاصل بیان‌گر آن است که در مدرنیسم مولفه‌های بیان صادقانه مصالح سازه در نما با مقدار ۰/۹۶۵، المان‌گونگی عناصر معماری با مقدار ۰/۸۵۶ و بهره‌گیری از احجام مستطیلی با مقدار ۰/۸۱۸ بیشترین میزان همبستگی را با دیگر مولفه‌های مدرنیسم دارند. به عبارتی با افزایش یک واحدی این مولفه‌ها به میزان اعداد ضریب همبستگی می‌توان باعث افزایش دیگر مولفه‌ها گردید. اما مولفه‌های تاکید بر ارتفاع ساختمان با میزان ۰/۲۳۱ و ارتباط بصری بین طبقات در فضاهای داخلی کمترین میزان همبستگی را با دیگر مولفه‌ها دارند و افزایش یک واحدی آن‌ها باعث افزایش کمتری از دیگر مؤلفه‌ها می‌گردد.

همچنین برای ارتقای یک واحد سنت در فضا با کاربرد یک واحد از مولفه‌های بهره‌گیری از آجر به‌عنوان مصالح غالب جداره‌ها و بهره‌گیری عناصر کالبدی معماری سنتی با مقدار ۱/۰۰۰ می‌توان تداعی سنت را در یک بنای مسکونی بیشتر کرد اما پرداختن به مولفه‌های مقیاس‌گذاری با مقدار ۰/۱۴۵ و ورودی مفصل فضایی با مقدار ۰/۲۶۵ تاثیر چندانی بر تداعی سنت ندارند؛ این نتایج نشان‌دهنده وجود سنت در کالبد بنا و درک آن به‌صورت بصری توسط مخاطب فضایی است. در کالبد بنا توجه به اجزای سنتی شاید بتواند در ذهن مخاطب طرح‌واره فرهنگی را تشکیل داده و او را با نمادهای هویتی به گونه‌ای ملموس‌تر آشنا کند. به عنوان مثال آجر در ایران را می‌توان نماینده بی‌چون‌وچرا در القای حس سنت دانست. به‌طور کلی می‌توان مولفه‌هایی با ضریب تعیین بیشتر از ۰/۵۰ را در طراحی‌های جدید در بناهای نماینده هویت سنتی به کار گرفت؛ اما برای اینکه بتوان از مولفه‌های سنت در تاثیرگذاری بر دیگر مولفه‌ها استفاده کرد، می‌توان در بخش همبستگی بین مولفه‌های سنت، بهره‌گیری از جزئیات و تزئینات آجری با مقدار ۰/۸۸۳، بهره‌گیری از عناصر کالبدی معماری سنتی با مقدار ۰/۸۷۳ و بهره‌گیری از الگوهای معماری سنتی با مقدار ۰/۸۷۱ را بیان کرد. یعنی با افزایش یک واحدی این مولفه‌ها می‌توان دیگر مولفه‌ها را به میزان اعداد ضریب همبستگی افزایش داد. با توجه به یافته‌های تحقیق، فرضیه پژوهش تایید می‌شود و این پژوهش می‌تواند در بخش مدیریتی و برنامه‌ریزی و پژوهشی پیشنهادهایی داشته باشد که در جدول ۱۲ آمده است.

جدول ۱۲. راهبردهای پیشنهادی (نگارندگان)

 <p>تصویر ۶. طبقه‌بندی نحوه چینش و میزان شفاف بودن مصالح (حجت، ۱۳۹۳)</p>	<p>به‌کارگیری مصالح به‌صورت خالص و قابل‌ادراک توسط ناظران</p>
 <p>تصویر ۷. شکل‌گیری احجام مکعب (حقیقی، ۱۳۸۳)</p>	<p>به‌کارگیری احجام با زاویه ۹۰ درجه و بر پایه مکعب با تبدیل گوشه‌های نرم بنا به تیزگوشه و قائم‌سازی قسمت‌های زاویه‌دار</p>
 <p>تصویر ۸. نحوه قرارگیری و بدهای مرکزی در بنا (مختاری طالقانی، ۱۳۹۰)</p>	<p>استفاده از ویدهای مرکزی برای ارتباط فضایی و بصری و پیوستگی فضایی در مرکز بنا</p>
	<p>کشیدگی طولی در بنا به‌جای تاکید بر ارتفاع جهت افزایش ادراک ناظران فضایی از طرح کلی و اجزای کالبد بیرونی بنا</p>

<p>تصویر ۹. نمونه‌ای از پرهیز از بلندمرتبه‌سازی (بانی مسعود، ۱۳۹۱)</p>	
 <p>تصویر ۱۰. استفاده بهینه از نور طبیعی (حجت، ۱۳۹۳)</p>	<p>حفظ دید و منظر طبیعی و جهت‌گیری بنا در جبهه‌ای که بتوان استفاده‌ی بهینه از انرژی‌های موجود در طبیعت و یا مقابله با آن را فراهم ساخت.</p>
 <p>تصویر ۱۱. توجه به ویژگی‌های بومی محیط (جعفری نجف آبادی و مهدوی پور، ۱۳۹۲).</p>	<p>تطبیق با شرایط آب‌وهوایی و زیستی حاکم بر منطقه و محدودیت‌های اقلیمی (توجه به انرژی پایدار طبیعت و کنترل آن به‌وسیله تکنولوژی</p>

پی‌نوشت

- ¹ Yousef
- ² Mannan
- ³ Alcinador
- ⁴ Coq-Huelva
- ⁵ Modernism
- ⁶ Georg Wilhelm Friedrich Hegel
- ⁷ Jean-Baptiste Poquelin (Molière)
- ⁸ Peter Collins
- ⁹ Burden Ernest
- ¹⁰ Bruno Zevi
- ¹¹ Kate Nesbitt

فهرست منابع

- آفاجری، هاشم. (۱۳۸۰). *دیالوگ سنت و مدرنیته. بازتاب اندیشه، ۱۷، ۳۵-۴۴.*
- احمدیان، قدرت و نوری، مختار. (۱۳۸۹). *مدرنیته محل تضارب آرا. مطالعات سیاسی، ۹، ۹۹-۱۲۷.*
- ارباب‌زاده، مرجان و اعتصام، ایرج و مفیدی شمیرانی، مجید. (۱۳۹۹). *معماری بومی ایران در خوانشی نوین از دهه چهل خورشیدی تاکنون. باغ نظر، ۱۷ (۸۶)، ۵۱-۶۴.*
- اکرمی، غلامرضا. (۱۳۸۳). *سنت، هنر، معماری. صفه، ۱۴ (۱ و ۲).*
- بانی مسعود، امیر. (۱۳۹۱). *معماری معاصر ایران در تکاپوی بین سنت و مدرنیته. تهران: نشر هنرمعماری قرن، چاپ پنجم.*
- بانی مسعود، امیر. (۱۳۹۲). *معماری غرب ریشه‌ها و مفاهیم. تهران: نشر هنر معماری قرن، چاپ پنجم.*
- بانی مسعود، امیر. (۱۳۹۱). *بست مدرنیته و معماری. اصفهان: نشر خاک، چاپ سوم.*
- پورمند، حسن‌علی و خزایی، محمد. (۱۳۸۴). *تجلی سنت در معماری امروز. فصلنامه مطالعات هنر اسلامی، (۲).*
- حاجی قاسمی، کامبیز. (۱۳۹۱). *شاخصه‌های معماری اسلامی ایران. صفه، (۵۸).*
- حجت، عیسی. (۱۳۹۳). *سنت و بدعت در آموزش معماری. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.*
- حقیقی، شاهرخ. (۱۳۸۳). *گذار از مدرنیته (نیچه فوکو لیونار دریدا). تهران: آگه.*

- حمزه‌نژاد، مهدی و رادمهر، مهسا. (۱۳۹۶). *تحلیل اصول فضایی و الگوگزینی بهینه در معماری الگوگرایی معاصر ایران، بررسی موردی: سازمان میراث فرهنگی کشور*. مطالعات معماری ایران، ۱۱(۶).
- جعفری نجف آبادی، عاطفه و مهدوی پور، حسین. (۱۳۹۲). *نقش تکنولوژی‌های بومی در کیفیت فضاهای مسکونی*. مسکن و محیط روستا، ۱۴۱، ۶۸-۵۱.
- سلطان‌زاده، حسین. (۱۳۸۳). *بازتاب سنت در معماری مساجد معاصر (تهران)*. معماری و فرهنگ، ۲۰، ۱۴۶-۱۴۱.
- شهبازی، مهرداد و یگانه، منصور و بمانیان، محمدرضا. (۱۳۹۹). *فرا تحلیل عوامل سرزندگی محیطی در فضاهای باز*. فصلنامه مطالعات شهری، ۹(۳۴)، ۶۱-۷۶.
- شیرازیان، رضا. (۱۳۹۶). *تهران‌نگاری: بانک نقشه‌ها و عناوین مکانی تهران قدیم*. تهران: انتشارات داستان.
- صادقی‌پی، ناهید. (۱۳۸۸). *تاملی در معماری سنتی*. صفا، ۴۸(۴۸).
- صارمی، علی‌اکبر. (۱۳۷۴). *مدرنیته و رهاوردهای آن در معماری و شهرسازی ایران*. گفتگو، ۱۰(۱۰).
- عباس‌زادگان، مصطفی و ذکری، عباس. (۱۳۹۳). *مفهوم معنی و فرآیند فهم آن در معماری*. هویت‌شهر، ۱۸، ۱۲-۵.
- علی‌نژاد مجیدی، سحر و شالی امینی، وحید و ایرانی بهبهانی، هما و ضیمران، محمد. (۱۳۹۸). *چگونگی بازتاب جلوه‌های میان متنی در بازخوانش معماری معاصر ایران*. نشریه معماری و شهرسازی ایران، ۱۰(۱۷)، ۱۹۶-۱۷۵.
- قبادیان، وحید. (۱۳۸۳). *معماری نوگرایی ایرانی*. مجله معماری و فرهنگ، ۱۸ و ۱۹.
- قبادیان، وحید. (۱۳۸۶). *مبانی و مفاهیم در معماری معاصر غرب*. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ هفتم.
- کامل‌نیا، حامد و مهدوی نژاد، محمدجواد. (۱۳۹۳). *آشنایی با معماری معاصر از شرق تا غرب بررسی مبانی، مفاهیم و ریشه‌های شکل‌گیری آن*. تهران: موسسه علم معمار.
- کیانی، مصطفی. (۱۳۸۲). *معماری معاصر ایران و مکتب مدرن*. معماری و فرهنگ، ۱۵(۱۶).
- علاقمند، سپیده و صالحی، سعید و فرهنگ، مظفر. (۱۳۹۶). *مطالعه تطبیقی معماری و محتوای مدارس ایران از دوره سنتی تا نوین*. باغ نظر، ۴۹، ۵-۱۸.
- ماجدی، حمید و سهیلی، جمال‌الدین. (۱۳۹۰). *بروز مدرنیسم در معماری ترکیه و تقابل با جنبش‌های ملی معماری*. هویت شهر، ۹، ۴۹-۵۸.
- محقق نسب، عنایت‌الله و ناظمی، الهام. (۱۳۹۴). *تاثیر هویت بر منظر شهرهای ایرانی-اسلامی (گذار از سنت به مدرنیته)*. دومین کنفرانس ملی معماری و منظر شهری پایدار، ۱-۱۰.
- مختاری طالقانی، اسکندر. (۱۳۹۰). *میراث معماری مدرن ایران*. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- نصر، سید حسین و آرام، احمد. (۱۳۵۹). *علم و تمدن در اسلام*. تهران: خوارزمی.
- نقره‌کار، عبدالحمید. (۱۳۸۷). *درآمدی بر هویت اسلامی در معماری و شهرسازی*. تهران: شرکت طرح و نشر پیام سیما: وزارت مسکن و شهرسازی، دفتر معماری و طراحی شهری.
- نقی‌زاده، محمد. (۱۳۷۹). *رابطه هویت «سنت معماری ایران» با «مدرنیسم» و «نوگرایی»*. هنرهای زیبا، ۷(۷).
- نوایی، کامبیز و رسولی، جلیل و حاجی‌قاسمی، کامبیز. (۱۳۹۱). *خشت و خیال: شرح معماری اسلامی ایران*. تهران: انتشارات سروش، دانشگاه شهید بهشتی.
- Alcindor, Mónica & Coq-Huelva, Daniel. (2019). *Refurbishment, vernacular architecture and invented traditions: the case of the Empordanet (Catalonia)*. *International Journal of Heritage Studies*, 1-16.
- Alkodmany, Kheir M. (2007). *Residential visual privacy: Traditional and modern architecture and urban design*. *Urban Design journal*, 4(3), 283-311.
- Burden, Ernest. (2002). *Burden Illustrated Dictionary of Architecture*. United Kingdom: McGraw-Hill Companies, Incorporated.
- Creswell, John. W & Plano Clark, Vicki. L. (2006). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. London: Sage Publication, First Edition.

- Greene, Jennifer. C & Caracelli, Valerie.J. (2003). *Making Paradigmatic Sense of Mixed-Method Practice* In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.). *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research*. (pp. 91-110). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Mannan, Rami. (2019). *Museum of Islamic Art in Qatar by IM Pei: Tradition and Modern Development in Islamic Architecture*. NCUR.
- Yousef A.M, Al Haroun. (2019). *Perceptions of the Courtyard in Kuwait: Between Tradition and Modernity*. *Journal of Arabian Studies*, 9(2), 182-208.

